

Mobilförbud är ingen mirakelkur

Svenska Dagbladet den 28 augusti 2020

Politiker världen över månar gärna om skolan. Då är det alltid lockande att föreslå relativt billiga policyåtgärder. Att framstå som dådkraftig, utan att behöva tillföra mer resurser, är förstås frestande. Det kan vara förbud mot specifika mössor med skärm – eller skärmförbud av annat slag.

Men vad grundar man dessa förbud på? Skolforskning som baseras på experimentell eller kvasiexperimentell metod visar att förbättringar i skolan, i synnerhet förbättringar hos socioekonomiskt svaga grupper, oftast är förknippade med kostnader. Förbättringar som enligt forskningen ger goda resultat är exempelvis längre skoltid, mindre klasstorlek eller än mer ambitiösa program med stödundervisning, skolhälso, hygglig mat och de bästa lärarna.

Utbildningsminister Anna Ekström gjorde följande resonemang efter att ha lyssnat på ett radioprogram och samtidigt surfat på sociala medier, och efteråt försökt skriva ned vad radioprogrammet handlade om: "Jag kom nästan inte ihåg någonting. Jag tror många känner igen sig i hur svårt det är att hålla koncentrationen uppe när mobilen är framme, och hur starkt suget är att hela tiden titta vad som händer, även för en 59-åring som jag."

Om detta, andra observationer eller överväganden leder fram till slutsatsen att mobiltelefoner inverkar negativt på inläring i skolan, är det rimligt att ställa sig frågan om ens egna observationer som ligger till grund för denna slutsats stämmer överens med verkligheten.

Många politiker runt om i världen verkar ha gjort det, inklusive de svenska, och funnit den enda stora kvantitativa studien på området.¹ Den ger vid handen att positiva lärandeffekter uppnås om skolor inför mobilförbud, i synnerhet hos de socioekonomiskt svaga eleverna. Studien analyserar elevresultat i fyra städer i England. Det är en intressant och väl genomförd studie och en kausal tolkning är inte orimlig. Men det är också befogat att ställa sig frågan om den nästan 80-procentiga bortfallet i studien eller den annorlunda kontexten spelar en roll när resultaten ska tolkas i den svenska kontexten. Man bör alltid dra öronen åt sig när den åberopade evidensen ("forskningen visar") endast utgörs av en enda eller ett fåtal studier, speciellt i en annan kontext.

Det är inte givet att de brittiska resultaten är överförbara till Sverige. En förklaring är att det i de flesta välfungerande svenska klassrum är det redan förbjudet med mobilanvändning de facto, oavsett om skolan har ett förbud eller ej. Att införa ett skolförbud påverkar alltså inte alltid lärandemiljön, inte heller säkert ens i de klassrum där mobiltelefoner används i störande omfattning eftersom användandet endast är ett symptom på bristande auktoritet. Auktoritet kommer inte uppstå bara för att mobiltelefoner förbjuds eftersom det finns otaliga andra sätt att störa.

En annan förklaring är att mobilanvändning i den svenska skolan varken hämmar eller gynnar inläringen, då både de pedagogiska för- och nackdelarna av just den teknologin kan vara försumbara. En del mer kvalitativa studier tycker sig finna stöd för att mobiltelefoner kan förbättra studieresultaten.

På grund av dessa oklarheter har mina forskarkolleger och jag därför försökt replikera den brittiska studien med svenska data.² Vi har dessutom gjort vissa metodförbättringar. Precis som den brittiska studien har vi samlat in enkätdata för att få information om mobiltelefonförbud i skolorna. Vi frågade alla skolor i Sverige som erbjuder årskurs 9 år 2016 om de har ett sådant förbud och i så fall när det infördes. Svarefrekvensen var cirka 75 procent, vilket är avsevärt högre än i den brittiska studien.

Vi relaterade sedan förbudet till skolresultat, bland annat genomsnittliga meritpoäng men även provresultat i nationella prov i matematik. Eftersom vi dokumenterat skolors utveckling både före och efter mobilförbudet kunde vi ta hänsyn till att skolor skiljer sig åt vad gäller exempelvis elevernas socioekonomiska bakgrund. Vi kunde också utvärdera om skolor skiljer sig åt vad gäller andra förändringar än införande av mobilförbud över tiden. Det visade sig även här att skolorna med eller utan mobilförbud är jämförbara i våra tester.

Vi fann inget stöd för att de existerande mobilförbuden har haft några positiva effekter på elevers studieresultat i den svenska kontexten. För att vara exakt såg vi inga effekter som var större än 1–2 procent av en standardavvikelse i fördelningen av meritpoäng, vilket är en försumbar effekt. En liten till medelstor effekt av en intervention brukar inom utbildningslitteraturen vara 10–20 procent av en standardavvikelse.

Oavsett vilken förklaring som är mest tillämplig för vårt nollresultat, så är en rimlig tolkning av denna studie att ett generellt mobilförbud inte skulle ge någon mätbar påverkan på studieresultaten i Sverige.

Det är inte första gången politiker vill genomföra förändringar i skolan utan någon större vetenskaplig insats i förberedelsearbetet. Men eftersom vår typ av studie har svårighetskaraktären av magisteruppsats gällande metodiken, skulle den kunna genomföras på departementen eftersom många tjänstemän har denna kompetens. Det finns alltså ingen anledning att inte göra bättre bakgrundsarbete innan denna typ av lagstiftning presenteras.

Men inte heller vår studie ger ett tillräckligt underlag för att stifta lagar. Det ger inte evidens i naturvetenskaplig mening, och i regel behövs det fler studier. Så är det emellertid ofta inom samhällsvetenskapen. Men man kan då ändå hitta en väg framåt genom att på ett kontrollerat sätt testa sina förslag på slumpvist valda skolor. Genom denna procedur kan man på ett förutsättningslöst sätt se om interventionen förbättrar inlärningen. Denna typ av experiment har varit mycket framgångsrika inom utvecklingsekonomin, och sådan forskning ledde bland annat till förra årets pris i ekonomi till Alfred Nobels minne. Forskare skulle gärna genomföra fler sådana experiment på den redan av staten betalda arbetstiden.

Björn Tyrefors